

Additional sources – Sarah and Hagar

רש"י בראשית פרשת לך לך פרק טז פסוק יב

(יב) פרא אדם - אוהב מדברות לצוד חיות, כמו שכתוב (כא כ - כא) ויהי רובה קשת וישב במדבר פארן :

ידו בכל - לסטים :

ויד כל בו - הכל שונאין אותו ומתגרין בו :

ועל פני כל אחיו ישכן - שיהיה זרעו גדול :

רמב"ן בראשית פרשת לך לך פרק טז פסוק יב

והנכון כי פרא אדם סמוך, שיהיה איש פרא למוד מדבר, יצא בפעלו משחר לטרף, ויטרוף הכל, והכל יטרפוהו. והענין על זרעו שיגדל ויהיו להם מלחמות עם כל העמים.

אבן עזרא בראשית פרשת לך לך פרק טז פסוק יב

(יב) פרא אדם חפשי בין האדם, כטעם מי שלח פרא חפשי (איוב לט, ה), והטעם שלא ימשול בו זר ממשפחתו.

חזקוני בראשית פרשת לך לך פרק טז פסוק יב

(יב) פרא אדם תגר הולך עם סחורתו עד למרחוק במקום שאין מכירים אותו כענין שנאמר ארחת ישמעאלים באה מגלעד, ויהא שם איש פרא שלווי"א בלע"ז אדם נכרי נקרא פרא כמה דאת אמר ועיר פרא אדם יולד. ידו בכל בכל מיני סחורה. ויד כל בו ע"י משא ומתן של סחורה. ועל פני כל אחיו ישכן נחלותיו יתפשטו בין כל אחיו מרוב עושר.

Rav Samet:

The angel informs Hagar that her son will be a "pere adam," generally understood as a derogatory term for a

wild, unrestrained and barbaric man. (This popular interpretation evolved because of its similar usage in modern Hebrew.) The Ramban explains that Yishmael's belligerence, to be directed primarily against Sarah's descendants, comes as a result of Sarah's mistreatment of his mother. However, the angel never connects Yishmael's temperament to Sarah and her offspring.

The context and literal analysis of the expression "pere adam" lead us to a different interpretation. The context is the angel's rebuke of Hagar, which also contains a blessing for her future. The word "pere" in Tanakh denotes a certain type of donkey that cannot be domesticated or trained. This animal has become the Biblical symbol of lack of restraint, free and uncontrolled life in the wilderness ([Yirmiyahu 2:24](#)), and the refusal to be subjected to the demands of civilized life ([Iyov 39:7](#)). "Pere adam," therefore, means the "pere" among people, or the human "pere." This is how Ibn Ezra interprets: "free among people... meaning, that no foreigner will rule over him."

On account of her willingness to return to her previous condition of servitude, Hagar is promised that her progeny will enjoy unprecedented freedom. Her son will struggle with all his neighbors to achieve this freedom, but will emerge victorious in the end: "His hand against everyone, and everyone's hand against him; he shall dwell alongside of all his kinsmen." This refers to the characteristics of Yishmael's descendants, the proud and freedom-loving nomadic tribes of Arabia, who wander

with their flocks in search of grazing land (see [Yishayah 32:14](#)) and are always prepared to fight. It bears no connection to Arab-Jewish relations in either the past or the present.

רד"ק בראשית פרק טז פסוק א

ושרי אשת אברם לא ילדה לו - כמו שאמר ותהי שרי עקרה (י"א ל') ר"ל כיון שראתה שרי שלא ילדה לאברהם, והוא בן שמונים וחמש והיא בת שבעים וחמש חשבה כי אין לה תקוה עוד, אמרה הנה כי האל אמר לאברהם שיתן לו זרע שיירש את הארץ וממני לא יהיה הזרע עוד, כי אני זקנה, והבן שיהיה לו מאשה אחרת יהיה לו, טוב לי שאתן לו שפחתי לאשה אולי אבנה ממנה ויהיה לי כבני, וטוב לי משיהיה לו בן מאשה אחרת:

רמב"ן בראשית פרק טז פסוק ב

(ב) וישמע אברם לקול שרי - לא אמר הכתוב "ויעש כן", אבל אמר כי שמע לקול שרי, ירמוז כי אף על פי שאברם מתאוה מאד לבנים לא עשה כן בלא רשות שרי, וגם עתה לא נתכוון שיבנה הוא מהגר ויהיה זרעו ממנה, אבל כל כוונתו לעשות רצון שרה שתבנה ממנה, שיהיה לה נחת רוח בבני שפחתה, או זכות שתזכה היא לבנים בעבור כן כדברי רבותינו (עא ז):

ואמר עוד ותקח שרי - להודיע שלא מהר אברם לדבר עד שלקחה שרי ונתנה בחיקו. והזכיר הכתוב שרי אשת אברם, לאברם אישה - לרמוז כי שרה לא נתיאשה מאברם ולא הרחיקה עצמה מאצלו, כי היא אשתו והוא אישה, אבל רצתה

שתהיה גם הגר אשתו. ולכך אמר לו לאשה - שלא תהיה כפלגש רק כאשה נשואה לו. וכל זה מוסר שרה והכבוד שהיא נוהגת בבעלה: